

LÄHEMAD ÜRITUSED

Kolmapäeval, 11. jaanuaril kell 12.00 – ESAS seltsipäev Eesti Spordimuuseumis, kus **Vello Lään** esitleb oma raamatut „Kes on kes? Kes on kus? Kaugete maade eestlased” rõhuasetusega spordirahvale.

Teisipäeval, 17. jaanuaril kell 17.00 – ESAS Tallinna osakonna õhtul TLÜ raamatukogu (endise Teaduste Akadeemia raamatukogu, Rävala pst 10) kohvikus arutleb **Aarand Roos** teemal "Kalevipoeg spordimehena".

Neljapäeval, 19. jaanuaril kell 16.00 – ESMis avatakse EASL 20. aastapäeva puhul näitus “Üliõpilassport läbi aegade”.

Kolmapäeval, 1. veebruaril kell 12.00 – ESAS seltsipäev Eesti Spordimuuseumis, kus teenekas spordijuht Heino Sisask meenutab oma pikka sinasõprust spordiga keskendudes eriti oma 60 aasta tagusele Tartu perioodile, kui kiirkäimises püstitas Eesti rekordeid ja võitis medaleid, juhatas viis aastat Tartu Spordikomiteed ja hiljem kogu linna.

Neljapäev, 9. veebruaril kell 12.00 – Pärnu XVII spordiajaloo päev Ingeri-Soome majas (Lõuna 18), kus teenekad spordiveteranid **Vambola Rimmel** ja **Henno Sepp** meenutavad oma 90 aasta pikkust eluteed koos spordiga.

Teisipäeval, 21. veebruaril kell 17.00 – ESAS Tallinna osakonna õhtul TLÜ raamatukogu kohvikus annab **Valdur Tamming** ülevaate autospordist enne II maailmasõda.

Kolmapäeval, 7. märtsil kell 12.00 – ESAS seltsipäeval Eesti Spordimuuseumis räägib pikka aega Visu suusavabriku peainsenerina töötanud **Toomas Matvere** suuskade tootmise saladustest.

Teisipäeval, 20. märtsil kell 17.00 – ESAS Tallinna osakonna õhtu TLÜ
raamatukogu kohvikus, kuhu on oodata ka huvitavat külalist.

NB! NB! NB! Teatajas ilmunud informatsiooni ESAS ürituste kohta
palume võtta osalemise kutsena, sest postikulude kokkuhoiu vajaduse tõttu ei
pruugi iga ürituse kohta eraldi kutset järgneda. Täpsemat infot palume jälgida
Eesti Spordimuuseumi kodulehelt – **www.spordimuuseum.ee**

ESAS TEGEVUSKAVA 2012. AASTAKS

1. ORGANISATSIOONILINE TEGEVUS

1.1. Seltsi tegevuse propageerimine ja liikmeskonna laiendamine	pidev	juhatus
1.2. Koostöö EOK-ga Eesti spordiajaloo uurimise edendamiseks.	pidev	juhatus
1.3. Koostööprojektid spordiajaloo tegelevate isikute ja organisatsioonidega	pidev	juhatus
1.4. Spordiala liitudes spordiajaloo uurijate (toimkondade) ellukutsumise ja alade ajaloo uurimise taotlemise jätkamine	pidev	juhatus
1.5. Oma tegevuse info levitamine internetis (ESM koduleheküljel), selle pidev täiendamine ja uuendamine	pidev	juhatus
ja S. Randoja
1.6. Seltsi täiskogu koosolekute ettevalmistamine ja läbiviimine	2. mai ja
28. nov.	juhatus

2. SELTSITEGEVUS

2.1. ESAS-i seltsipäevad	graafik	juhatus
2.2. Tallinna osakonna seltsiõhtud	graafik	TO juh.
2.3. Pärnu XVII spordiajaloo päev	9. veebr.	kohalik aktiiv
2.4. ESAS IX konverents	28. nov.	juhatus

3. METOODILINE TÖÖ JA KOOLITUS

3.1. Koolituspäev Tartus	2. mai	juhatus
3.2. Koolituspäev Tallinnas	okt.	TO juhatus
3.3. Suvekool	4.-5. aug.	juhatus

4. UURIMISTÖÖ JA KIRJASTAMINE

4.1. Teataja väljaandmine	iga kv.	E. Mainla
4.3. Toimetised nr. 10 väljaandmine koos ESMiga	I-II kv.	E. Mainla
4.4. Teemade “Eesti meistrivõistluste arengulugu” ja “Meie rekord” uurimise jätkamine	I-IV kv.	TO juhatus
4.5. Projekti “Eesti spordi aastaraamat 1918–1939” edendamine	I-IV kv.	Toimkond

4.6. Eeltööd Eesti spordiajaloo raamistiku koostamiseks

I-IV kv. juhatus

5. MAJANDUSTEGEVUS

5.1. Liikmemaksude kogumine

pidev laekurid

5.2. Fondidest toetuste taotlemine

pidev juhatus

5.3. Majandusküsimuste lahendamine

pidev juhatus

Hea seltsikaaslane! Palun anna 10. jaanuariks juhatusel teada oma arvamustest ja ettepanekutest uue aasta tegevuskava suhtes – mida lisada, muuta, parandada.

XXXV TEATMEMATERJALI KOGUMISE VÕISTLUS

Eesti Spordimuuseum koostöös Eesti Spordiajaloo Seltsiga kuulutab välja XXXV spordiajaloolise teatmematerjali kogumise võistluse.

Oleme huvitatud töödest, mis käsitlevad spordiliitude, -ühingute, -seltside, -klubide ja kehakultuurikollektiivide ajalugu, kehakultuuri- ja sporditegevust linnas, maakonnas, alevis ja külas, spordibaaside väljaarendamist, väljapaistvate sportlaste, treenerite, spordijuhtide ja -aktivistide elu ning tegevust jms.

Enne Teist maailmasõda tegutses Eestis mitusada spordiseltsi ja -osakonda, millede kohta on andmed endiselt veel väga lünklikud või puuduvad hoopis. Teretulnud on materjalid spordi-erialaliitude ja maakondade spordiliitude tegevuse kohta, andmed noorte sportlikust vabaaja veetmisest, skautidegaidide ja noorkotkaste-kodutütarde sportlikest ettevõtmistest, sporditööst koolides, kõrgemates õppeasutustes jne. Samuti ootab sügavamalt käsitlemist Eesti Spordi Keskliidu, Eesti Olümpiakomitee, Kehakultuuri Sihtkapitali Valitsuse (ja nende juhtide) tegevus, spordielu Eesti Kaitseväes, politseis, kaitse-liidus, samuti tuletõrje-, haridus-, karskus- ja teistes sporti oma tegevuse osaks pidanud seltsides.

Varasemat perioodi käsitlevate ülevaadete kõrval ootame töid ka traditsioonilistest spordiüritustest (piirkondlikud spordimängud, orienteerumisüritused, suusamatkad-maratonid, auhinna- ja mälestusvõistlused jne.) ning rahvaspordist.

Nüüd, kus spordisüsteem on pöördunud tagasi 1940. aastal katkenud rajajoontele, on viimane aeg fikseerida ka vahepealse viiekümne okupatsiooni-aasta jooksul juhtunu (kes?, miks?, millal?, kus?, kuidas? jne.), andmaks toiminule tõest hinnangut. Teatavasti olid dokumentaalsed ja statistilised andmed sageli tegelikkust lakeerivad. Ülevaated spordiföderatsioonide ja sektsioonide töö kohta sel perioodil on seetõttu väga oodatud.

Tähelepanuta ei saa jätta ka viimast paarikümmet aastat, spordielu taasiseisvunud Eestis – spordialaliitude (taas)loomist ja (taas)lülitumist rahvus-

vahelisse spordiliikumisse, uute ja uuenenud spordiseltside ning -klubide tegevust, uute alade tulekut ja vanade taassündi.

Seekordse võistluse peateemaks on kohalik sport. Kuidas sporditegevus kohtadel on olnud organiseeritud? Kes on olnud aktiivsed eestvedajad ja kes toekad taganttõukajad? Võib-olla polegi alati ametlike spordiühendusteni jõutud, kuid huviliste ning mõttekaaslaste ring on ometi tegutsenud ja puhunud tuult tiibadesse nii mõnelegi hiljem sporditaevasse tõusnud poisile-tüdrukule, mehele-naisele.

Erinevatele kirjalikele allikatele tuginevate uurimuste kõrval on hinnatud ka ainult isiklikele või kogutud mälestustele baseeruvat tööd. Tööde maht ei ole piiratud. Esitatu väärtust tõstavad illustratsioonid (joonised, skeemid), hea vormistus ja lisamaterjalid (fotod, dokumendid, trükised, esemed jne.). Masin- kirja puhul ootame esimesi eksemplare, arvutis vormistatud tööde juurde faile kas CD-l või mõnel muul infokandjal.

Kõik võistlusele laekunud materjalid jäävad spordimuuseumi kogudesse. Paremate tööde autoreid premeeritakse. **Võistlustööde esitamise viimane tähtaeg on 31. märts 2012.**

Tööd palume tuua või saata Eesti Spordimuuseumisse – Rüütli 15, 51007 Tartu.

KROONIKA

SELTSIPÄEV TENNISEGA

Ille Palm

Üle-Eestilist tennisekuud silmas pidades oli 7. oktoobril spordimuuseumis seltsipäeva külaliseks hiljuti profitenises võistlemise lõpetanud Maret Ani. Tütrelle oli toeks ka tennisetreenerist ema.

Maret Ani (*pildil*) sportlaskarjäär oli mitmekülgne. Ta jõudis esimese Eesti nais-tennisistina maailma 100 parema hulka, võistles Ateena ja Pekingi olümpiamängudel, võitis 23 ITF turniiri (üksik- ja paarismängus) ning on nüüd Rakveres järelkasvu kasvatamas.

Rõõmsameelne ja ladusa jutuga Maret meenutas kõigepealt oma sporditee algust, mis oli juba viieaastaselt, kui ta alustas võimlemisega. Sportlikus peres oli sport juba sünnist saadik sõbraks. Algul harrastas ta tõsisemalt korvpalli, kuid veel

enne seitsmeaastaseks saamist hakkas ka tennisitreeningutel käima Aita Põldma juures. Tennises hakkas ta ka varakult võistlema ja võitis noorteklassis palju mänge. 16-aastaselt sai juba pakkumise Itaaliast, kuna leidis perekonna, kes soovis toetada Ida-Euroopa talente. 17-aastaselt jäigi Itaaliasse Milanosse. Järgmisel suvel jõudis viiel turniiril finaali, kuid ühtegi neist ei võitnud. Läbimurre tuli 2004. aastal, kui vahetas treenerit.

Elukutselise tennisisti elu on väga pingeline. Kohustuslikult peab mängima aastas mitukümmend turniiri. Maret mängis kuni 36 turniiri aastas. Kahetseb, et rohkem psüühikaga ei tegelenud, sest psüühiline pingeline on väljakul suur. Samuti elas ta kaotusi raskelt üle.

Enda mängu eeliseks pidas ta vastpidavust ja kavalust, oskas erinevaid vintse lüüa jm.

Randmevigastusest tingitud pausi järel ei pidanud põlved vastu ja nii ta lõpetaski profikarjääri ning tuli Eestisse. Praegu Rakveres elades saab tegeleda sellega, millega kaua pole saanud – korvpall, laste treenimine, õppimine.

Kuna tennisemängijatega kohtumised pole kuigi sagedased, oli esinejale palju küsimusi. Kuulajad said teada palju tennisemängu nüansse – kuidas mängija konkreetseks mänguks valmistub ja oma mängu ootab (Maret luges raamatut), miks mõni mängija kisab, kuidas ja mille eest mängijaid karistatakse, miks mõned mängijad käivad turniiridel emadega ja palju muud.

TERVISEPÄEV DIABEEDIST

Spordimuuseumis on juurdumas tervisepäevade traditsioon. Seekordse, 15. oktoobril toimunud tervisepäeva teemaks oli diabeet. Suhkruhaigust on nimetatud ka 21. sajandi katkuks, mille puhul on oma esialgse varjatuse tõttu tegemist väga salakavalaga haigusega. Diabeedi tõttu sureb igal aastal ligi 4 miljonit inimest ning haigus ei tee vahet rikastel ega vaestel, noortel ega vanadel, haigestuda võivad kõik ja seda üle maailma. Seetõttu on ka ülimalt oluline teada ja ära tunda diabeedi riskifaktoreid ning osata vajadusel oma elustiili muuta, hoidumaks halvimalt – diabeedi tüsistustest (sh. südame- ja veresoonte kahjustused, silmakahjustused, jalgade- ja neerukahjustused).

Tervisepäeva külaliseks olnud Lääne-Tallinna Keskhaigla ja Läänemaa haigla endokrinoloog doktor Pille Pärnakivi kõneleski põhjalikult suhkruhaigusest, tema tüüpidest ja ravimeetoditest. Viimaste alla kuuluvad esmatähtsa osana ka dieet ja füüsiline koormus. Mida meist igaüks peaks diabeedist teadma ja kuidas käituma selle ohtliku haiguse ärahoidmiseks, sellest dr. Pärnakivi rääkis väga näitlikult ja ilmekalt. Ettekande järel said kuulajad vastuse ka tekkinud küsimustele.

Tervisepäev oli omamoodi sissejuhatus 14. novembril tähistatud ülemaailmsele diabeedipäevale, mille hüüdlause sel aastal oli "Kontrolli diabeeti juba täna!".

AUS MÄNG – KAS USUST PIISAB?

Sellise pealkirja all 17. oktoobril Eesti Spordimuuseumis koos Eesti Olümpiaakadeemiaga toimunud ühisüritusest võttis osa ligi 50 gümnaasiumiõpilast Narvast, Kohtla-Järvelt, Tartust, Tallinnast, Värskast, Jõgevalt, Väike-Maarjast, Kullamaalt ja Kundast.

Hommikupoolikul viidi TÜ kehakultuuriteaduskonna majas läbi vabavõitluse näidistreening ja siis tutvuti spordimuuseumis põhjalikult püsiekspositsiooni väljapanekutega. Peale lõunapausi kuulati spordipsühholoog Jorgen Matsi ausa mängu teemalist loengut ning peeti maha tulised mõttetalgud spordist ja ausast mängust. Siis jaguneti töögruppidesse arutlema, kas need asjad käivadki üldse tänapäeval käsikäes, milline on aus mäng, keda Eesti sportlastest võiks esile tõsta, kuidas ausat mängu paremini propageerida jne.

Seletusi spordimuuseumi põhiekspositsioonis jagab Kalle Voolaid (paremal)

EESTI SISEKERGEJÕUSTIK LÄBI AEGADE

Viive Reesar

Sellisest teemast huvitus 18. oktoobril Tallinna osakonna seltsiõhtul 27 seltsi liiget. Väga põhjaliku ja statistilise ettekande esitas Erlend Teemägi.

Esmalt mainis ta esimest sisevõistlust maailmas – 1863. aasta 7. novembril Londonis. Kuna siiani ilmunud Eesti spordi aastaraamatutes pole ühtegi märget sisevõistlustest enne 1963. aastat, on küsitav tegelik algusaasta Eestis. Ometi toimusid treeningud ja sisemeistrivõistlused varem, mida võivad kinnitada Eugenia Piisang ja Evi Krass oma diplomite põhjal aastarvuga 1945. 1948. aasta talvel tulid Hans Torim ja Heldur Tuulemäe Kadrioru tennisehallis Eesti noortemeistriteks. Võistlusi toimus ka Tartu ja Tondi ratsamanežis ja Kadrioru hallis. 1953. aastal valmisid Ruudi Toomsalu ettevõtmisel Schelli tiigiäärsele staadionile laudrajad, kus toimusid varakevadised esivõistlused. Võistluslaine levis üle Eesti.

1963. aastal valmis Tallinna Kalevi spordihall. Seal toimus Eesti sisemeistrivõistlustel püstitas 60 m tõkkejooksu võitja Kalju Jurkatamm 7,9 sekundiga Euroopa ja maailmarekordi, mis leidis ka ametliku kinnituse. 1973. aastal jäi kergejõustik pallimängude poolt tõrjutuna ilma treenimis- ja

võistlemisvõimalustest Tallinnas Kalevi spordihallis. Tähelepanu keskmesse tõusid olümpiarajatised seoses purjeregatiga Tallinna lähel.

1970. aastatel hakati püstitama kilehalle: Tartus 1970 (74x18m), Tallinnas 1975 (125x36m), Viljandis 1978. Alles 15 aastat tagasi, 1996. aastal täitus meie kergejõustiklaste suur unistus – käiku anti esimene rahvusvahelistele nõuetele vastav 200-meetrise ringrajaga sisestaadion – Tallinna spordihall. Sisekergejõustik muutus meil taas publikualaks. Tõeliseks magnetiks kujunes mitmevõistlejate rahvusvaheline paraadüritus – esialgse nimega Erki Noole *Reval Cup*, mis õige pea leidis koha ka IAAFi ja EAA talvises võistluskalendris.

Teinegi sisekergejõustiku hall valmis Tallinnas – Lasnamäel, kus möödunud talvel püstitas USA atleet Ashton Eaton hiilgava maailmarekordi seitsmevõistluses 6568 punktiga.

Kaasettekandja, endine kergejõustiklane, treener, spordipedagoog, sporditeaduste magister Hans Torim väitis, et mõiste "sisekergejõustik" pole korrektne. Kergejõustik on kahetsükliline ala – on sisevõistlused talvel ja välisvõistlused suvel. Talvised võistlused on teisejärgulised, kaalukamad on suvised võistlused. Teatmikes on esi- ja meistrivõistlused sünonüümid.

Väga emotsionaalselt ja kirega rääkis Hans Torim enda sporditeest võistlejana ja treenerina. 1950. aastal joosti 40 m tõkkeid ruumis seinast seinani. Lõpus lükati suured väravad lahti ja et tagasi starti jõuda, tuli sama pikk tee ringiga lumes kahlata.

Sisekergejõustiku teema oli väga haarav ning arutelu jätkus koduteel ja muljeid vahetati veel järgmiselgi seltsiõhtul.

TARTU SPORDISELTS KALEV 110

1901. aasta 19. oktoobril tulid Aleksei Palm, Friedrich Anton Palm, August Lagastik ja Oskar Asso mõttele asutada raskejõustikuring, mis 1907. aastal sai nimeks Jurjevi Jõukarastuse Selts Aberg. 1919. aastast hakati tegutsema Tartu spordiseltsi Kalev nime all. Sellest algusest ja kõigest järgnevast räägiti Dorpati konverentsikeskuses täpselt 110 aastat hiljem. Pildile on jäänud neli Tartu Kalevi juhti viimasest poolsajandist: (paremalt) aastatel 1959–1977 Ülo Reedi, 1977–1985 Enn Toodo, 1985–2004 Rein Lellep ja alates 2007. aastast Neinar Seli.

GAAS PÕHJA!

Sellise pealkirjaga näitust, mis oli pühendatud auto- ja mootorrattasporti 90. aastapäevale Eestis, sai vaadata 20. oktoobrist kuni 22. detsembrini spordimuuseumis I korrusel (vt fotosid allpool).

Eesti Mootorisporti Muuseumi, Eesti Spordimuuseumi ja mootorisporti-ajakirjaniku Aare Arula koostöös valminud väljapanek andis eheda ülevaate Eesti mootorisporti ajaloost selle erinevates tahkudes. Lisaks motosporti ajaloolisele ülevaatele käidud pikast teest alates esimesest 140 versta pikkusest

pikamaasõidust Tallinn-Rapla-Tallinn 1921. aastal kuni Markko Märtini ja Ott Tänaku rallisõitudeni oli näitusele välja pandud originaalne Estonia väikevormel, kartauto, 16 mitmesugust mootorrattast, võistlusvormid ja -kiivrid, hulgaliselt karikaid ja autasusid, postreid ja kunsti ning kõigi laste rõõmuks ka esinduslik mänguautode kollektsioon.

EESTI SPORT VANADEL FOTODEL

Daimar Lell

Ülaloodud pealkirjaga Eesti Spordimuuseumis koostatud fotonäitus avati 21. oktoobril Varssavi Olümpiakeskuses asuvas spordi- ja turismimuuseumis.

Avamisüritust austasid näituse patroon, Eesti suursaadik Poolas hr Taavi Toom, Läti, Horvaatia ja Montenegro suursaadikud, Poola Olümpiakomitee peasekretär Adam Krzesiński, mitmete Poola spordialaliitude ametnikud, endiseaegsed olümpiasportlased, Eesti seltskonna esindajad jt.

Arvuka rahvahulga ees lausus avasõnad Poola spordi- ja turismi-muuseumi direktor Tomasz Jagodziński (*vasakul pildil*), kes avaldas heameelt kahe muuseumi tiheda koostöö üle, mis järjekordselt on ühe torede tulemuste andnud. Eesti Spordimuuseumi direktor Daimar Lell avaldas lootust, et eksponeeritud 67 fotot pakuvad külastajaile hulgaliselt avastamisrõõmu ning annavad hea ülevaate

Eesti spordi algusaastatest. Et Poola on üks 2012. aasta jalgpalli Euroopa meistrivõistluste korraldajamaid ning et Eestilgi oli siis veel võimalus EM-ile pääseda, siis kinkis ta oma tervituskõne lõpul Tomasz Jagodzińskile Eesti fännimütsi ja –salli (*parempoolsel pildil*), mis kohaletulnute seas parajat elevust tekitas.

Suursaadik Taavi Toom tuletas meelde, et Eestit ja Poolat tervikuna seovad väga pikad spordisidemed – alates 1924. aasta Pariisi olümpiamängude kümnevõistluse pronksmedalivõitjast Aleksander Klumbergist, kes 1927–1932 oli Poola riiklikuks kergejõustikutreeneriks ning kelle õpilane Janusz Kusociński 1932. aasta Los Angelese olümpiamängudel 10 000 m jooksus kuldmedali võitis – kuni tänase päevani välja, mil Poola murdmaasuusatamise tipu Justyna Kowalczyki määrdemeeskonna põhiraskust kannavad eestlased Are Mets ja Peep Koidu. Härra suursaadik tundis erilist heameelt ka selle üle, et taoline Eesti spordi algusaegu tutvustav näitus sai teoks just tänavu, mil Eesti ja Poola diplomaatiliste suhete sisseseadmisest möödus 90 aastat.

Näituse avatseremoonia lõpetas meeleolukas etteaste noortekoorilt “Camertina”, kes muuhulgas kandis ette ka kaks eestikeelset laulu – Rene Eespere “Ärkamise aja” ning ansambli “Rock Hotel” repertuaarist tuntud loo “Kikilips”.

Näitus “Eesti sport vanadel fotodel” (*vt piltidel*) jääb Varssavis avatuks 30. jaanuarini 2012.

PALUSALU NÄITUS KALEVI HALLIS

Tallinnas Kalevi spordihallis 28.–29. oktoobrini peetud XXIV Kristjan Palusalu mälestusvõistlusi kreeka-rooma maadluses ilmestas spordimuuseumi näitus (*vt foto*).

Eesti matimehed jätsid koju ühe esikoha, kui kehakaalus -55 kg krooniti võitjaks Anar Zeinalov. Raskekaalus sai Heiki Nabi hõbemedali.

SEIKLUSLIK ORIENTEERUMINE HALLOWEENIÖÖS

... toimus 31. oktoobril, kõikide pühakute õhtul spordimuuseumis. Põnev ja hariv ööorienteerumine hämaras ja salapärases muuseumimajas pakkus parajal hulgal põnevust, üllatusi ja meeleolukat õhtut nii neile, kellele meeldib asju omaette ajada, kui ka meeskonnamängijatele. Eriti olid muidugi oodatud osalema aktiivsed ja sportlikud pered. Ööorienteerujatel tuli osata lugeda "tekstilist kaarti", olla tähelepanelik, nupukas ja täpne kõigis põnevates tegevustes. Parimaid peeti meeles meenetega.

KÜLAS MOTOMEES ANTS PROMET

Ille Palm

2. novembri seltsipäeval oli spordimuuseumis külas motosportlane Ants Promet, kes mootorispori 90. aastapäeva puhul rääkis mootorrattaspori arenemisest Eestis. Esineja oli põhjalikult valmistunud ja nii said ka kuulajad sisuka ülevaate mootorsõidukite ja nendega võistlemise ajaloost nii maailmas kui Eestis.

Samuti jutustas Ants Promet oma sporditeest, milles huvi motospori vastu tekitasid Johannes Tomsoni võidud. Ants on võistelnud nii mootorrattastel kui autodel, neid ka ise ehitanud. Tema parimad tulemused on saavutatud siiski mootorrattastel. Nende seas on ringrajasõidus NL meistritiitel (1957), samuti hõbe- (1956) ja pronksmedal (1953) ning rohkesti auhindu mitmesugustelt motospori aladelt. 1959. aastal sai ta NSVL autode ringrajasõidu meistrivõistlustel Junior klassis pronksmedali, mis oli selles vallas esimene eestlaste medal üldse.

Hiljuti andis ta välja raamatu "Unustatud unustamatud viiekümnendad", meenutades aastate tagant neid aegu Eesti motosporis, kui ta ka ise oli aktiivne osaline.

Ants Promet ja tema kuulajad saalis tsiklite vahel

ISADEPÄEV SPORDIMUUSEUMIS

Selle aasta isadepäev 13. novembril meelitas spordimuuseumisse eriti arvukalt just poegi koos isadega, sest said ju isad tasuta sisse ja oli ka, mida oma järelkasvule näidata. Loomulikult suurim tõmbenumber oli mehiseid auto- ja mootorrattaspordi alasid tutvustav näitus "Gaas Põhja!". Lastel avanes ainulaadne võimalus istuda ise originaalse Estonia väikevormeli rooli ja samuti tunda ennast ehtsa külghorvisõitjana. Vaatamiseks ja meenutamiseks oli väljas ka endisaegsete mängu- ja mudelautode kogu. Tegevust jätkus kogu perele ka püsiekspositsioonis, kus on võimalik ennast proovile panna kõieveo- ja jalgrattasimulaatoritel, uudistada olümpiamedaleid ja Eesti spordisangarite saavutusi. Põnevust jagus nii isale-emale kui vanavanemale ja loomulikult igas suuruses lastele.

ESAS TALLINNA OSAKOND PIDAS ARU

Tallinna osakonna aruande-valimiskoosolek toimus 15. novembril TLÜ raamatukogu kohvikus. Kõigepealt tegi kokkuvõtte möödunud kahest aastast Tallinna osakonna esimees Rein Järva (pildil), mille toome allpool pisut lühendatult:

Praeguse seisuga loendame Tallinna osakonna nimekirjas kokku 59 inimest. Selline arv 60 piiril on meil seisnud juba aastaid, aga julgen öelda, et see arv võiks olla kaugelt suurem. Tean kindla peale, et endistel sportlastel, sporditöötajatel ja ka muidu spordifännidel aastate lisandudes kasvab huvi ajaloo vastu ja nad väärtustavad seda sporti, mis tehtud varasematel aegadel. Neid peaks haarama meie tegevusse. Meie tegevuse ülim eesmärk on välja loetav kadunud Valter Heueri lihtsatest sõnadest: "Hoidkem oma spordi minevikku, siis on meil ka tulevikku".

Vaataksime nüüd tagasi meie kaheaastasele tegevusele, kuidas oleme hoidnud ja väärtustanud Eesti spordi minevikku. Meie ajaloolaste uuringute ülimuslikkus väljendub ikka selles, kui me midagi suudame kas kõvemate või pehmemate kaante vahel välja anda. Aga ka käsikirjaliselt spordimuuseumi arhiiviriitule jõudnud uuringud on hinnatavad. Kõvade kaante vahele jõudnuist nimetaksin kõigepealt, s.o. ajalises järjekorras telliskivipaksust "Poksi lugu" autoriks Rein Pajur. Midagi erakordset on selles, et autor andis raamatu välja oma kulul, teadmata ette, kas saab oma kulud korvatud. See on tõeline missioonitunne Eesti spordi ühe omaaegse kultusala, poksi, vastu. Siinkohal veelkord suur tänu mehise spordiala väsimatule entusiastile Rein Pajurile. Mida nüüd järgmisena nimetan – "Eesti kergejõustik 100", mitte vähem mahukas kui eelmine, on tõeline iludus nii välimuselt kui ka

sisult. Üks meie paremaid spordisõna seadjaid Erlend Teemägi sai maha millegi erakordsega. See väljendub 80 eluaasta piiri ületanud mehe magamata öödes ja südamevalus, et tähtaegselt valmis saada oma suure armastuse, kergejõustiku spordikirjavaraga. Ja ta tuli sellega suurepäraselt toime. Samavõrd austustvääriv on meie teise hea sõnaseadja-seeniori Juhan Maidlo töö. Tema viimaseid aastaid on sisustanud suur ettevõtmine, mis on palju vaeva võtnud ja ka närve söönud ja millele ka oma vahendeid kulutanud. Ei ole tema süü, et Kalevis läksid majandusasjad kraavi, muidu oleks juba Kalevi 5. ajalooraamat ammu kaante vahel, nüüd paraku veel viimaste finantsvahendite ootel, et trükki anda. Järgmisena nimetan ka auväärse seenioriseisus meest, kelle sulest nägi trükivalgust raamat neist aastaist kui motosport oli Eestis ülimalt kultusala, on muidugi populaarne tänini, nimelt raamat “Unustamatuist viiekümnest aastast” Pirita-Kose-Kloostri metsa mändide vahel. Autoriks lugupeetud Ants Promet. Tean, et temagi nägi kurja vaeva oma töö kaante vahele saamisega, aga lõpuks see õnnestus. Kõvakaanelisi oli veel, kus meie seltsikaaslased suuremal või vähemal määral osalesid. Paras “telliskivi” oli ESBL-i 3. köide, mis sel kevadel ilmus. Selle ja eelmiste sünnis olid kas autorite või retsensentidena osalised väga paljud meie osakonna liikmed, nimetaksin siinkohal tähestiku järjekorras: Uno Aava, Jaan Ahi, Hilja Guržinski, Märt Ibrus, Heino Jeret, Kaljo-Mihkel Johannes, Rein Järva, Ants Kala, Helga Kala, Heino Mahlapuu, Juhan Maidlo, Mati Mark, Ants Männiste, Rein Pajur, Eugen Piisang, Taago Puntso, Endel Puri, Aarand Roos, Merike Rõtova, Henn Saarmann, Igor Saveljev, Margus Sööt, Erlend Teemägi, Aime Tobi, Ruudi Toomsalu, Toivo Viilep, Elle Õun – kokku tervelt 30 meie Tallinna osakonna liiget, sealhulgas mitmed juba meie seast lahkunud seltsikaaslased.

Uustrükisena tuli välja väärikas raamat “Meie Keres”, mille sünnis oli osaline ka Margus Sööt, meie noorema põlve maleentusiast. Hea algatuse tegi Märt Ibrus. Ei mäletagi, et keegi oleks kusagil kokku pannud ja välja andnud, muidugi kohaliku omavalitsuse toel, ühe valla spordiajaloo! Märt seda tegi ja Järva-Jaani valla ajalugu on pehmete kaante vahel ilusasti nüüd olemas. Ja veel ühest kõvakaanelisest, kus meie osakonna inimeste nimed sees, kuid pigem mitte selles rollis, mis tegelikult oli, vaid kirjastuse interpreteeringus. Jutt siis poolteist aastat tagasi palju kõmu tekitanud Eesti Spordi Taskuentsüklopeediast, vigadest kubisevast teatmeteosest, kus vähemalt Teemägi ja Järva olid juba eos vigu nägevate heade retsensentide rollis – keda kahjuks kirjastuse poolt kuulda ega jutule ei võetud – mitte aga vastutust kandvate sisutoimetajatena. See oli tõeliselt suur tõrvatilk Eesti spordikirjanduse meepotis.

Kindlasti oli üks tähelepanuväärsemaid sündmusi kahe meie auväärse kaaslase, Juhan Maidlo ja Erlend Teemäe äramärkimine riikliku elutöö preemiaga spordi vallas 2010. aastal Eesti Vabariigi aastapäeva puhul. Kes siis veel kui mitte ligi kuuskümmend aastat parimal kombel Eesti sporti vahendanud mehed oleksid seda preemiat väärinud. Nad on veel tänagi nii öelda heas sportlikus sõnavormis mehed, meie seltsi kõige kõvem raudvara.

Igal aastal korraldab Eesti Spordimuuseum koos meie ajalooeltsiga spordiajaloolise teatmematerjali kogumise võistlust. Hea meel on siin aruandes tõdeda, et kahel viimasel aastal on I auhinna pälvinud meie osakonna liikmed. 2010. aastal Jaan Ahi uurimuse eest nimetusega “Eesti jäähoki aastail 1985–2010” ja 2011. aastal Ants Promet juba nimetatud “Unustamatud viiekümnendad” ja ka “Juured” eest. Ka II auhind on Tallinna tulnud – aasta tagasi tõi selle Hans Torimi mahukas uurimus teemal “Meenutusi ja meenumisi”, mis oli ka parim autobiograafiline töö ja tänavu Aarand Roos väga oluline töö “Eesti sport maapaos 1939–1991. Aruanne arvudes”, sisuliselt Välis-Eesti spordi statistikakogumik.

Head meelt võime tunda ka sellest, et meie seltsi kaks viimast auliiget on pärit siitsamast meie kaaslaste seast. 2009. aastal pälvis nimetuse Uno Aava ja 2010. aastal Aarand Roos. Igati väärikad mehed auliikme nime kandma.

Oleme eelpoolnimetatud uurimistegevuse kõrval püüdnud edendada ka seltsitegevust. Kahe aasta jooksul oleme kokku 15-l korral ehk tavaliselt rütmiga üks kord kuus (va suveaeg) kohtunud omavahel seltsiõhtute raames. Ka siin oleme ära kuulanud seltsikaaslaste uurimusi, kohtunud huvitavate külalistega ja ühel korral teinud ka õppepäeva raames külaskäigu Eesti Ajaloomuuseumi Maarjamäe lossi. Tõstaksin esile Toivo Viilepi mahukat uurimust Eesti veespordi ajaloost, mille ta kandis ette meie seltsi ja Kalevi ühisel ajalooapäeval nime all “Eesti ujumine – 100”. Pidevalt viljakas uurija on Aarand Roos, tema sisustas meie õhtuid kahel korral, vaatluse all olid “Võrkpall Välis-Eestis” ja teema “Jalgrataste surm”. Meenutan, et osakonna kaaslastest sisustasid meie õhtuid veel Valdur Tamming, Erik Lillo, Viktor Indrikson, Juhan Maidlo, Matti Jaanus, Erlend Teemägi, Hans Torim ja ka praegune aruandja – kõik väga erinevatel teemadel, kuhu mahtusid nii uurimused kui ka meenutused. Meil olid ka külas huvitavad isikud, kellelt igaühelt kuulsime huvitavaid lugusid enda sportlikust elukäigust, tuletan meelde: Mati Palm, Aadu Kana, Raivo Järvi, Lembit Kolk, Rein Tõlp, aga ka Avo Keel ja Aleksander Tammert, kes rääkisid hetkeseisust nii öelda oma “köögis”.

Tallinna osakonna juhatuse käis sellise sildi all – juhatuse koosolek – koos küll harva, mõlemal aastal kaks korda ehk kokku neli korda, kuid seda vajadust ka ei näinud, kuna meil oli pidevalt väga tihe omavaheline suhtlemine. Juhatusest kiidaksin Viive Reesart, kelle raamatupidamine, asjaajamine ja paberimajandus on eeskujulikus korras, Valeri Maksimovit, kes aitas nõutuse hetkedel leida huvitavaid vestluskaaslasi seltsiõhtuile; Juhan Maidlot ja Erlend Teemäge, kelle päevade valdavaks sisuks on armastusest Eesti spordi vastu kantud kapitaalsete uurimuste kaante vahel toimetamine ja Valdur Tammingut, kes küll poolenisti pärnumaalasena tunneb muret meie spordiajaloo kõigi tahkude osas.

Lõpetaksin selle väikese tagasivaate kaheaastasele perioodile tõdemusega, et meil on Tallinna osakonnas kujunenud hea kogukond inimesi, kes aktiivselt tegelevad uurimustöödega ja võtavad osa ka seltsitegevusest. Neid inimesi võib

loendada kuni 30 inimese piires, teist samapalju on kahjuks jäänud veidi tagaplaanile.

Soovin kõigile seltsikaaslastele tugevat tervist ja head indu armastatud huvialaga, Eesti spordi ajaloo, tegelemisel.

Järgnenud valimistel selgus, et ka järgmisel kahel aastal usaldati osakonna juhtimine Rein Järva hooleks. Juhatuses jätkavad ka Viive Reesar, Valeri Maksimov, Juhan Maidlo ja Erlend Teemägi, uue liikmena asub osakonna juhatuses tööle Uno Aava.

LURICH KAANEPILDIL

Käesoleval aastal möödus 135 aastat meie ühe esimese spordi-iidoli Georg Lurichi sünnist. Tema kõrvale on kerkinud aegade jooksul palju spordikangelasi, kuid Lurichi sporditähe kuma helgib üle kõige. Väga kenasti ja tabavalt on Lurichi suuruse nüüd jäädvustanud raamatu kaante vahele Paavo Kivine ja seda väga esinduslikku trükist esitleti 17. novembril Viru keskuse Apollo raamatupoes.

Arvukas huviliste seltskond Apollos kuulamas Paavo Kiviselt raamatu sünnilugu

TULETATI MEELDE SEERIAJOOKSU *Ille Palm*

19. novembril olid spordimuuseumi kutsutud omaaegse Dünamo seeriajooksu võitjad, nende konkurendid ja teised huvilised, et meenutada seda jooksjate seas menukat spordivõistluste sarja, mis algas 13. mail 1966 ja lõppes 1991. aastal, pidades seega vastu 25 aastat.

Seeriajooks koosnes aastast viiest jooksust alates 800 meetrist ja lõpetades 3000 meetriga, kusjuures igal võistlejal läks punktiarvestusse neist neli paremat punktitali alusel. Võistlus peeti tavaliselt Kadrioru staadionil, algaastatel tavaliselt mõne Dünamo jalgpallimeeskonna mängu vaheajal, mis oli ka pealtvaatajatele huvitav.

Meenutuspäevast osavõtjaid (vasakult): 1. reas Aime Pärnakivi, Erik Maasik, Peeter Varrak, Toomas Klasen, Rein Tölp, Aleksander Tšernov, Endel Pärn ja Enn Mainla; 2. reas Erik Maasik, Ain Mõnjam, Tiit Paalberg, Mihkel Konsa ja Andry Prodel; 3. reas Toomas Tarm, Mart Einasto, Heiki Sarapuu, Sander Jürs ja Mairo Mustasaar

Spordimuuseumi direktori Daimar Lelle tervitussõnade järel pidas sissejuhatava ettekande Enn Mainla, kes andis ülevaate seeriajooksu ajaloost seni teadaoleva põhjal ja kutsus üles asjaosalisi sinna oma mälestuskilde lisama, et see auhind saaks oma legendi, oma eluloo. Järgnenud vestlusringi juhtis humoorikalt seeriajooksu neljakordne võitja Rein Tölp. Meenutusi jagasid peale tema veel esimene võitja Peeter Varrak ning hilisemad parimad: Erik Maasik, Aleksander Tšernov, Toomas Turb, Mihkel Konsa, Tiit Paalberg, Ain Mõnjam, Heiki Sarapuu ja Andry Prodel. Viimatinimetatu oli ka see mees, kes seeriavõistluste viimase võitjana andis spordimuuseumile üle kauni rändauhinna – jooksja kuju. Kahjuks ei ole teada kuju autor, keda ka jooksjad ei suutnud tuvastada.

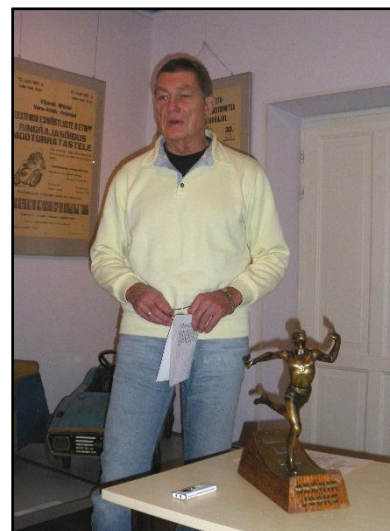
Päeva teises pooles oli kaks ettekannet. Keskmaajooksu praegune vastutav treener Toomas Tarm rääkis keskmaajooksu tänasest seisust ja Toomas Klasen Nõmme seeriajooksust, mis toimub 1996. aastast tänaseni.

Daimar Lell

Rein Tõlp

Peeter Varrak

Vestlus jätkus kohvitassi taga, kus koorus välja kõigi jooksumeeste ühine soov spordiaegade meenutamiseks taolisi kokkusaamisi jätkata ja kõlas ettepanek moodustada seeriajooksu võitjate klubi.

AUSA MÄNGU NÄITUS NARVAS

Daimar Lell

Kodanikupäeval, 26. novembril avati Narva Muuseumi 6. korrusel spordimuuseumi rändnäitus “Kas usust piisab? Aus mäng Eesti spordis”. Avasõnad näitusele ütles riigikogu aseesimees Laine Randjärv, kes rõhutas üldiste inimlike väärtuste esiletoomise vajadust ühiskonnas, mistõttu on taolisel teemal valminud näitus igati tervitav. Eesti Spordimuuseumi direktor Daimar Lell avaldas heameelt selle üle, et valminud näitus ei ole pelgalt ühekordne ettevõtmine, vaid et tegelikku elu hakkab näitus elama juba õige pea – järgmise

ESM direktor Daimar Lell (vasakul) näituse esmaesitlusel päev varem, 25. novembril spordimuuseumis Eesti Olümpiaakadeemia korraldatud kooliolümpiamängude foorumil

aasta jaanuarist maini on väljapaneku enda juurde tutvumiseks-õppimiseks tellinud juba üle 10 kooli. Narva linnasekretär Ants Liimets pidas igati sümbolseks näituse avamispaika, sest kannab ju üks Ausa Mängu auhindu Eestis Narvas sündinud male suurkuju Paul Kerese nime.

Rändnäitus valmis Eesti Olümpiaakadeemia ja Eesti Spordimuuseumi koostöös Narva ja Kohtla-Järve linnavalitsuste ning eesti ja vene õppekeele koolidega üle Eesti. Projekti toetasid Haridus- ja Teadusministeerium ning Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed. Näituse koostamisel on kasutatud ka oktoobri keskel Tartus toimunud eesti ja vene õppekeele koolide õpilaste ühistöö käigus kaardistatud ideid ja arvamusi spordist ning ausast mängust.

Narva Muuseumis on võimalik näitusega tutvuda 15. jaanuarini 2012. Seejärel on võimalik kuuest bännerist koosnevat eesti- ja venekeelset mobiilset näitust koolidel ja hiljem teistel soovijatel spordimuuseumist laenutada.

BARUTO – TÕLKES KADUMA LÄINUD

Daimar Lell

27. novembril sai spordimuuseumis näha Artur Talviku 2009. aastal valminud filmi “Baruto – tõlkes kaduma läinud”.

Filmi autor ise on öelnud, et see ei ole tavaline spordifilm, mis jälgib sportlase eduteed tippu, vaid lugu Laekvere valla Rohu küla poisist Kaido Hõövelsonist, sumomaaailmas tuntud kui Barutost (*pildil*), kes on hoopis teises kultuuris läbi löönud ning lausa pooljumalaks tõusnud. Talviku sõnul on sumo jaapanlaste jaoks midagi palju enam kui sport, see on elustiil ning esialgu huvitas teda see, miks üks eesti maapoiss läheb Jaapanisse, täiesti teise kultuuri

tegelema alaga, kus üks tugev mees tõukab teise ringist välja. Samas näitab film, kui raske on inimesel harjuda võõra kultuuriga, saada üle koduigatsusest ning seejuures vastu pidada ja iseendaks jääda. Üks mõjuvamaid kohti filmis on see, kui ilma kuulus, suur igas mõttes, eestlane Kaido suurlinna tulesid üksinda vaadates tunnistab, et on ükski.

Talviku Baruto-film on selle valmimisest saadik nõ poolkeelatud olnud. Seda ei tohi Baruto klubi pandud keelu tõttu näidata suurtes kinodes ega televisioonis. Samas on sellest osa saanud väiksemad auditooriumid. Spordimuuseumis toimuva seansi juhatas sisse Artur Talvik ise, kes

kommenteeris nii filmi saamislugu kui ka selle valmimisjärgset saatust, samuti seda, mida üks sellise filmi tootmise protsess ning teise kultuuri süüvimine ühele filmiloojale on andnud.

Artur Talviku filmiga võeti spordimuuseumis sümboolselt kokku tänavune sumoaasta, kuna vahetult enne filmi algust lõppes Fukuokas viimane selleaastane sumo suurturniir, kus Baruto jäi jagama kolmandat kohta 11 võidu ja 4 kaotusega.

JUHATUS PIDAS ARU

Vahetult enne ESAS aruande-valimiskoosolekut pidas seltsi juhatus oma viimase nõupidamise. Kinnitati ettekantav aruanne ja autasustatavad. Arutati ettepanekuid uue aasta tööplaani. Siinkohal mõned olulisemad. Maikuus toimub üldkoosolek ja koolitus – teemaks muuseumide infosüsteemi MUIS ja ESBL veebiversiooni kasutamine. 2012. aasta suvekooli oli jälle lahkelt nõus võõrustama Paul Kuldkepp koos pr Maiega oma Nõmmeotsa talus Vaiblas. 4. ja 5. augustil. 28. novembril toimuva ESAS IX konverentsi teemaks võiks olla "20 aastat omariiklikku sporti", milleks oodatakse ettepanekuid ettekanneteks. 2012. aasta uurimistegevuses peaks olema peamine tähelepanu aastaraamatule 1918–1940, põhiraskus jääb Tallinna osakonnale. Seltsi tavapärase tegevuses peeti oluliseks jätkata seltsipäevadega ja -õhtutega, ettekande- ja ajalooapäevadega.

ESAS juhatus (vasakult) viimasel nõupidamisel enne aruande-valimiskoosolekut (vasakult): Enn Mainla, Ille Palm, Paul Kuldkepp, Juhan Maidlo, Rein Järva, Valeri Maksimov ja Rait Männik

ESAS ÜLD- JA ETTEKANENKOOSOLEK

Ille Palm

Eesti Spordimuuseumi olid 28. novembril üldkoosolekuks kohale jõudnud 42 seltsi liiget ja kolm olid esitanud volituse. Koosoleku avas seltsi esimees Enn Mainla. Koosoleku juhatajaks valiti Paul Kuldkepp, sekretäriks Ille Palm. Päevakorra kinnitamise järel esitas Eesti Spordiajaloo Seltsi juhatuse kahe aasta (2009–2011) tegevusaruande Enn Mainla:

Hetkel, kui saalis avati koosolekut, käis köögis veel kibekiire ettevalmistus kohvipausiks, võileibade tegemisega on ametis Evi Krass ja Agnes Sirkel.

ESAS täiskogu aruande-valimiskoosolek 2009. aasta 28. novembril valis juhatuse 11. koosseisu seitsmeliikmelisena. Tagasi valitud juhatus ei muutnud oma esimesel koosolekul ka varasemaid ameteid: esimehe Enn Mainla kõrvale jäid aseesimeestena ametisse Rein Järva ja Paul Kuldkepp, teadussekretärina Juhan Maidlo ja kirjatoimetajana Ille Palm, laekur-varahoidja kohustus jäi Rait Männiku ja pressiküsimused Valeri Maksimovi hooleks. Seltsi raamatupidamise korraldamiseks otsustati endiselt abi paluda spordimuuseumi raamatupidajalt Hilja Nõmmejalt. Revisjonikomisjoni valiti Mai Luik, Endla Peets ja Aime Tobi.

Antud hetkel ühendab selts 134 spordiajaloo huvilist Eestimaalt ja kaheksat piiri tagant, seega on meid kokku 142. Oleks rohkem, kuid kuri vikatimees on sellel aruandeperioodil eriti halastamatu olnud ja meie keskelt viinud 16 seltsikaaslast: Arnold Vaiksaar, Franz Joseph, Enno Karrisoo, Eino Meiesaar, Aksel Tiik, Vaike Kõresaar, Kaljo-Mihkel Johannes, Endel Lõks, Hilja Guržinski, Arvo Lekk, Ants Kala, Vello Viirsalu, Väino Viherpuu, Karl-Udo Kõösel, Hans Moks, Johannes Miller (lahkunuid mälestati leinaseisakuga).

Rõõmu ei lisa seegi, et esimest korda jäi aruandeperioodi kahe aasta jooksul seltsiga liitujate arv lahkunutele alla – juurde on tulnud 12 liiget (Helle Artel, Jaan Vehlmann, Viktor Indrikson, Õilme Tomberg, Helkiv Labbi, Aivo Saar, Ain-Kaarel Kaasik, Taago Puntso, Jaan Roomets, Lembit Int, Siim Randoja ja Kristiina Hämelainen).

Juhatus pidas nõu reeglina kord kvartalis, kuid nii mõnigi kord mitte vahetult, vaid elektroonilisel teel või arutati probleeme ka telefonitsi jooksvalt töö käigus.

Seltsipäevi peeti 19, esinejateks olid Laine Erik-Kallas, Ain-Alar Juhanson, Rein Kilk, Toomas Savi, Ain Kaasik, Aino-Evi Lukas, Kalju Telvar, Ülo Tõlp, Mati Eliste, Maire ja Rein Kamarik, Vello Kade, Epp Paal, Mati Pääsuke, Aarand Roos, Malle Tammperre ja Malle Madal, Taivo ja Rasmus Mägi ning Grit Šadeiko, Maret Ani, Ants Promet. Tallinna osakonna klubiõhtutel oli samuti huvitavaid kohtumisi, kuid pealinnas toimunust on niikuinii Tallinna osakonna esimehe Rein Järva aruandes põhjalikumalt.

Viidi läbi ka kaks koolituspäeva. 2010. aasta mais oli võimalust ennast harida sporditerminoloogia küsimustes Helmut Valgmaa juhatusel ja 2011. aasta mais ammutati teadmisi Eesti Kirjandusmuuseumis. Aruandeperioodi jääb ka aasta tagasi toimunud ESAS VIII konverents, teemaks vähemalt 100-aastased spordialad Eestis. Ujumisest rääkisid Rait Männik ja Toivo Viilep, poksist Rein Pajur ja Vello Kade. Seltsiliikmete kõrval olid esinejateks Ülo Tõlp sõudesportlaste vaimsest selgroost, Jakob Proovel maadlusest ja Indrek Schwede jalgpallist.

Aruandeperioodi jäävad kaks suvekooli Vaiblas Võrtsjärve kaldal Paul Kuldkepi Nõmmeotsa talus. IX suvekoolis tutvustas Spordimuuseumi direktor Daimar Lell Otepää talispordimuuseumi valmimise käiku (teatavasti selle aasta veebruarist ongi talispordimuuseum külastajatele avatud) ja Paul Kuldkepp rääkis ja ka näitas, kuidas spordiajaloo talletamine koduses miljöös võiks toimuda, loomulikult alustades iseenda tegemistest. Juubelihõngulisel X suvekoolil oli sisuks maasport Ants Saare esituses ja spordiajaloo koostamise probleemid tõstatas Rein Järva.

Loomulikult olid spordiajaloo seltsi liikmed ka sellel perioodil osalised veel paljudes spordiajaloolistes ettevõtmistes, mida küll selts otse ise ei korraldanud, kuid mis seltsi liikmete aktiivsel toel ja osalusel teoks said. Spordimuuseumi ettevõtmised eelkõige, aga meenutada tasub ka võrkpalli 90. sünniaasta tähistamist Autenteses või ujumisele pühendatud Kalevi ajalooapäeva, mis said teoks seltsiliikmete agaruse toel.

Regionidest väärib endiselt kiitmist Pärnu, kus sellel aastal jõuti juba 16. ajalooapäeva korraldamiseni. Heldor Kääratsi vedamisel oli eelmisel aastal kohtumine sportlike Tammedega eesotsas Jüri-nimelisega ja sellel aastal jõumees Karl Utsariga.

Seltsi Teataja ilmus tavapäraselt kord kvartalis, st. aruandeperioodil ilmus 8 numbrit (nr. 52–59 kokku 172 leheküljel, koostas ja toimetas Enn Mainla). Toimetiste sarjas ilmus kaua oodatud number, mis käsitleb võimlemist Tartu õppeasutustes, eestkätt ülikoolis, kuid ka üldhariduskoolides. Mitme autori uurimused said kena raamatu kuju suuresti tänu Linda Martise visadusele.

Eesti Spordimuuseumi koostööpartnerina on ESAS olnud jätkuvalt agar osaline traditsioonilistel teatmematerjali kogumise võistlustel, mis jõudis juba XXXIV korrani. Viimastel aastatel on ikka lisandunud töid umbes poolesajalt autorilt, kellest päris paljud on seltsi liikmed, mis tähendab, et seltsi osakaal on rõõmustavalt suur. Auhinnasaajateks olidki valdavalt seltsiliikmed, ka võitjad on

pea alati olnud meie seltsikaaslased, nii ka viimase võistluse auhinnakolmik Ants Promet, Aarand Roos ja Aivo Saar.

Rahvusvaheliste sidemete seisukohast on kahtlemata oluline olla esindatud ISHPESI (rahvusvaheline kehalise kasvatus ja spordi ajaloo ühing) konverentsidel/ seminaridel. Eelmisel aastal Iisraelis käis ettekandega kohal Enn Mainla, kuid sellel aastal Saksamaal Frankfurtis selts kahjuks kohal ei olnud. Tõsi, Eesti oli siiski esindatud ESM teaduri Kaarel Antonsi näol.

Kaks aastat tagasi Tartus toimunud ISHPES seminari ettevalmistamise ajal käivitatud Eesti spordi biograafilise leksikoni kolmanda trüki täiendatud ja parandatud variandi koostamisel olid sisuliselt suuresti tegevad paljud ESAS liikmed nii artiklite koostamisel kui ka hilisemal redigeerimisel. Eelmine sügis pingutati päris tublisti selle nimel, et ilmuks parem leksikon. Kuigi leksikon selle aasta aprillis ilmus, pole tegemised leksikoni kallal sugugi lõppenud. Nimelt suunab Aare Oja seda meeskonda ja vabatahtlikke abilisi, kes tunnevad muret, et kõik vead saaksid parandatud ja värsked andmed jõuaksid virtuaalsesse leksikoni, millele pääseb EOK kodulehe kaudu ligi iga huviline.

Spordiajaloosõbra raamaturiigilisse on viimase kahe aasta jooksul seltsi liikmetelt lisandunud mõnigi sisukas väljaanne. Mõtleme siinkohal Ants Prometi motoraamatule, Vello Lääne raamatule kangetest korvpallinaistest, Märt Ibruse kodukandilugudele jt-le. Oleme ka sellega juba harjunud, et pea igalt teiselt ilmunud spordiajaloo raamatu kaanelt leiame Tiit Lääne nime ja siin pole erandiks ka viimase kahe aasta väljaanded. Imetusväärne produktiivsus!

Ka Eesti spordi aastaraamatute autorite-statistikute hulgas on paljud seltsiliikmed ja 2010. aasta väljaanne ilmus samuti tavapärase nobedusega. Olime ka sellega harjunud, et seda toimetamist juhtis Juhan Maidlo, kuid viimase raamatu juures oli ta taandunud juba rohkem nõuandja rolli. Nüüd on üles kerkinud oht, et viimaseks see aastaraamat jääbki paberist kujul ja asendatakse internetivariandiga. Kas ligi 100-aastane traditsioon niiviisi hääbubki ja kas me sellega saame leppida? (Viimastel andmetel siiski vähemalt 2011. aasta kohta raamat ilmub.)

Seltsi, nagu iga ühenduse eduka tegevuse tagab piisav finantskate. Seltsi tegevus oleks olnud mõeldamatu ilma Eesti Kultuurkapitali toeta, kes otseselt tegevust on toetanud kahel viimasel aastal 1550 euroga, mis paraku on küll väiksem number kui varasematel aegadel. Õnneks on pisut laekunud ka toetajatelt ja ka mitmed seltsi liikmed on ühel või teisel moel seltsi tegevust finantseerinud – Helgi Pedel, Arno Sillat, Aime Pärnakivi, Ille Palm, Evi Krass jt. Suur tänu neile! Lisaks saadi projektidele katet ka mitmetelt asutustelt-ettevõtetelt reklaami realt ja ka üksikisikutelt otsesihitusega annetuste näol trükiste ilmutamiseks. Viimane ettevõtmine on Juhan Maidlo koostatud Kalevi ajaloo V osa – „Liidrid” ilmutamise heaks kogumine, sest selts on siin otsustanud Kalevile appi asuda, et see suure töö tulemusena valminud käsikiri lõpuks trükimusta näeks.

Siiani oleme toetuste najal saanud kompenseerida ka sõidukulusid üritustest osavõtul, et tasandada elukohast tingitud ebavõrdsust, kuid see ei pea

tähendama seda, et poleks vaja ka iga seltsiliikme panust ühisesse eesmärki, kui mitte enama, siis liikmemaksu näol.

Lõpetuseks tänan kõiki agaraid seltsiliikmeid, kes on näidanud oma huvi üritustest osavõtuga ja ilmutanud initsiatiivi spordiajaloo edendamisel. Suur tänu ka spordimuuseumi töötajaile, kes meie ettevõtmisi on toetanud ja teistele kaasamõtlejatele-kaasaaitajaile, kellega möödunud aruandeperioodi jooksul koos seltsi tegemisi on korraldatud.

Oma ettekande lõpetuseks jagas Enn Mainla välja kiidutunnistused, millega seltsi juhatus oli otsustanud tunnustada järgmisi seltsikaaslasi: **Agnes Sirkel, Ants Promet, Paul Kuldkepp**. Tänukirja said seekord järgmised aktiivsust ilmutanud liikmed: **Aare Arula, Jaan Ahi, Märt Ibrus, Evi Krass, Vello Lään, Tiit Lääne, Valeri Maksimov, Aarand Roos, Erlend Teemägi, Hans Torim, Jaak Valdre**. Siis tegi koosoleku juhataja Paul Kuldkepp ettepaneku valida seltsi auliikmeks **Enn Mainla**, mis leidis üksmeelset toetust.

Enn Mainla ulatab kiidutunnistuse Ants Prometile (vasakul), Agnes Sirkel ja Paul Kuldkepp on selle juba saanud

Järgnes Rein Järva poolt Tallinna osakonna aruanne (vt. lk. 13–16). Küsimusi ettekandjatele ei esitatud ja järgnesid sõnavõtud. Rein Järva tõstatas ka üldkoosoleku ees Eesti spordi üldajaloo küsimuse. See peaks olema akadeemilise kallakuga ja seotud Eesti üldajalooga. Esialgsed uuringud näitavad, et ajaloolaste hulgas praegu selle tegijat ei ole. Ta tegi ettepaneku, et seltsi 2012. aasta tööplaani võtta üldajaloo raamistiku koostamine ja näidata seda kultuuriministeeriumile ja EOKle. Sõna võttis ka Merike Rõtova, kes arvas, et aastaraamat peab ilmuma ikkagi ka paberkandjal, mida toetasid kõik koosolijad aplausiga.

Revisjonikomisjoni aruande esitas Mai Luik.

Järgnevate valimiste käigus tehakse ettepanek valida tagasi senine juhatus, mis ka koosoleku poolt hääletamisel kinnitatakse. Seega kuuluvad juhatusse järgmisel kahel aastal Enn Mainla (esimees), Rein Järva, Paul Kuldkepp, Juhan Maidlo, Rait Männik, Valeri Maksimov ja Ille Palm. Ka revisjonikomisjon jätta samaks – Mai Luik, Endla Peets ja Aime Tobi.

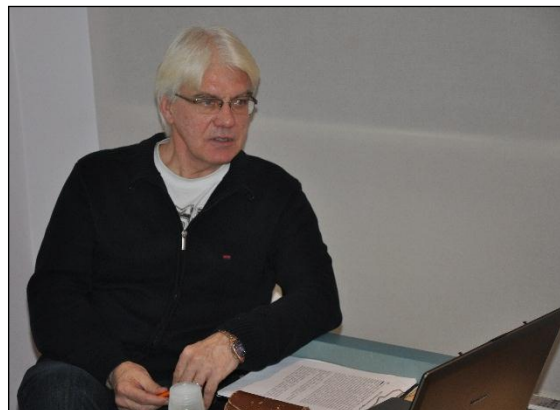
Enn Mainla (vasakul) ja koosoleku juhataja Paul Kuldkepp

Revisjonikomisjoni esinaine Mai Luige (paremal) aruanne saab kinnituse

Peale kohvipausi jätkus koosolek kahe ettekandega. Enn Mainla rääkis teemal "100 aastat esimestest olümpiamängudest Tallinnas". Mängud toimusid 6. ja 7. (vana kalender) augustil 1911. aastal mitmekesise kavaga, mis peamiselt koosnes kergejõustikualadest. Esineja demonstreeris selle sündmusega seoses ilmunud materjale – pikem üleskutse osalemiseks, ajakavad, võitjad ja tulemused. Huvitav ettekanne oli arvatavasti uudiseks nii mõnelegi kuulajale.

Järgnevalt rääkis motoajakirjanik Aare Arula Eesti mootorrattaspordist algusaegadest 1921. aastal kuni 1940. aastani. Rohkete piltidega ettekanne oli samuti väga huvitav ja elavalt esitatud.

Kuulajad saalis aplodeerivad Aare Arulale (parempoolsel fotol)

EESTI KURTIDE SPORDILUGU

Laupäeval, 3. detsembril tähistati spordimuuseumis Eesti Kurtide Spordiliidu 20. aastapäeva. Toimus konverents "Eesti kurtide spordilugu" ning spordimuuseumi keldrigaleriis avati teemakohane näitus.

Eesti kurtide spordiliidu ja Eesti Spordimuuseumi koostööna valminud näitusel (vt fotosid) sai kuni 22. detsembrini tutvuda kurtide sporditegevuse

ajalooga Eestis ja uudistada kurtide suurvõistlustelt toodud medaleid, autasusid ja diplomeid. Samuti on vaatamiseks väljas mitmesugused spordivahendid ja võistlusriietused. Näiteks oli eksponeeritud Annely Ojastu kõrgushüppe maailmarekordi ületamisele aidanud naelkingad, põnevad malendite komplektid ja palju muud.

VEELKORD MOOTORISPORDIST

Ille Palm

7. detsembril rääkis seltsipäeval spordimuseumis oma sportlasteest ja sellega seotud elusündmustest Uno Aava. Ta alustas oma sportlasteed mootorrattal, kust 1957. aastal läks üle autodele. Suurepärase mäluga esineja meenutas paljusid oma võidusõite ja võite kodus ja välismaal, seiku ja avariisid, paarimehi, eesti võidusõiduautode ESTONIA ehitamist koos Ants Seileriga ja ülipikki rallisid nii võistleja kui rajalegendi koostajana. Selle kõige kõrval oli ta kõrgharidusega masinaehitaja-asjatundja ja hea organisaator, mistõttu sai pakkumisi töötada NL Autoekspordi esindajana vastutusrikastel kohtadel Nigeerias (1969–73) ja Ungaris (1979–82), rääkimata juhtivast tööst Eesti autoettevõtetes ja autospordi arendamisel.

Tema kirevat sportlaskarjääri pole Teatajas võimalik ümber jutustada. Kuid spordimuuseumi arhiivis on Uno Aava 2005./06. aasta jutustus oma elu- ja sporditeest, millele põhjalikumat lisa võib loota tema enda sulest. Seltsipäeval esinemise kohta ilmus artikkel ka Tartu Postimehes 9. detsembril.

Uno Aava ja Estonia 15 M

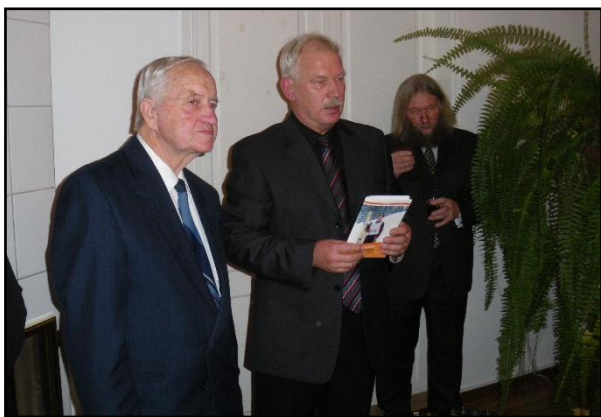

SPORDIVETERANID TÄHISTASID JUUBELEID

Johannes Laidvere eestvedamisel 10. oktoobril 1961 asutatud Tartu Spordiveteranide Koondis oli Tallinna (1958) järel teine spordiveteranide ühendus Eestis. Oma 50. juubelit tähistati 11. detsembril peoõhtuga Atlantises. Ametlikum osa toimus mõni päev varem, 8. detsembril üldkogul, kus tehti kokkuvõtteid poole sajandi pikkusest tegevusest, peeti meeles tegusamaid ja senine esimees Kahro Lukk (*foto vasakul*), kellel täitus 75. aastaring, andis juhirolli üle Sirje Kaurile (*foto paremal*).

9. detsembril tähistasid pidulikult oma organisatsiooni 25. aastapäeva Valgamaa spordiveteranid, mille puhul esitleti ka Ülo Mere (*vt järgmisel leheküljel fotol vasakul*) koostatud brošüüri „Valgamaa Spordiveteranide Selts 25“ ja peopaigas oli eksponeeritud kolm spordimuuseumi rändnäitust. (*vt parempoolne foto*).

TARTU MUUSEUMID VÕTSID MÕÕTU MÄLUMÄNGUS

Daimar Lell

9. detsembril kogunesid spordimuuseumisse Tartu muuseumide “helgemad pead”, et pidada maha üks tuline mälumängulahing. Teistkordsele, jõulude eel spordimuuseumis toimuvale üritusele oli seekord kogunenud kokku 7 võistkonda (vt fotod allpool) Eesti Rahva Muuseumist, TÜ ajaloo muuseumist, Tartu Mänguasjamuuseumist, Eesti Kirjandusmuuseumist ning teaduskeskusest AHHA. Eelmise aasta võitu asus kaitsma ülikooli ajaloo muuseum.

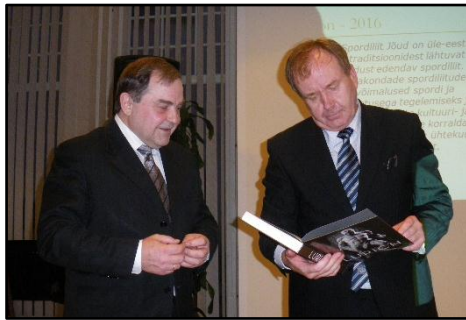
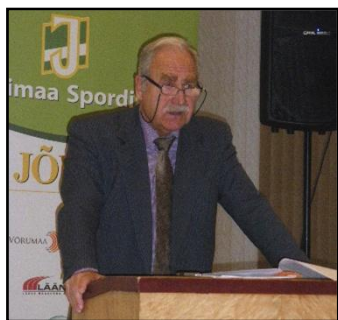
Küsimuste koostajad olid ette valmistanud 40 küsimust nii sõnas, helis kui pildis ning kasutusel oli spordimuuseumi öömälumängudest tuttav formaat, mis võimaldas lõppkokkuvõttes võitjal koguda ligi 2000 punkti. Mäng ise oli põnev kuni viimase küsimuse ja vastuseni. Stardist väljus kõige edukamalt eelmise aasta võitja ning tundus, et seegi kord läheb võit neile. Ülejäänud mäng kulgeski pea lõpuni ülikooli ajaloo muuseumi juhtimisel, kuid tagaajava kolmiku kohad vahetusid peaaegu iga vooruga. Täisedu viimases voorus tõi lõpuks napi võidu ERMi II võistkonnale, ülikooli ajaloo muuseumi ja ERMi I võistkonna ees.

JÕUD TÄHISTAS 65. AASTAPÄEVA

Eestimaa Spordiliit Jõud kutsus 15. detsembril oma aktiivi, veteranid ja toetajad kokku põllumajandusministeeriumi saali, et ühiselt meenutada täpselt 65 aastat tagasi vastu võetud otsust spordiseltsi Jõud asutamise kohta. Sellest ajast

on palju muutunud ja ka organisatsioon ise on saanud teise näo, kuid üks on jäänud samaks – tahtmine kasvatada terveid ja tugevaid eestimaalasi. On hoitud ja arendatud traditsioone, nii on ka Eesti maanoorte spordimängudest saanud Eestimaa mängud, kogu vabariiki ühendav spordisündmus. Kõigest sellest ka räägiti, kaugemast ajaloost pikka aega Jõudi juhtinud Ants Saar ja tänasest päevast praegune tegevjuht Tarmo Volt.

*Ants Saar (vasakul) ja Tarmo Volt (paremal) ettekannet pidamas.
EOK president Mart Siiman ja peasekretär Toomas Tõnise (keskmine foto)
andsid neile tehtu tänutäheks üle Lurichi raamatu*

KÄÄRIKU KAITSEKS

16. detsembril Ülikooli nõukogu päevakorras olnud Kääriku puhke- ja spordibaasi tükkideks jagamise ja uuele arendajale tasuta kasutada andmise plaan tekitas spordiringkondades kahtlusi, kas ülikool ei püüa mitte tasahilju ajaloolisest spordikeskusest lahti saada. Hoiatav näide 120 aastat sporti teeninud Laia tänava võimla müümisega on ju olemas. Kääriku spordi- ja puhkebaasi tuleviku pärast sügavat muret tundvad K-klubi liikmed korraldasid pool tundi enne nõukogu istungi algust Tartu Ülikooli peahoone ees piketi, et juhtida ülikooli nõukogu tähelepanu ajaloolise spordibaasi tervikliku säilimise vajalikkusele.

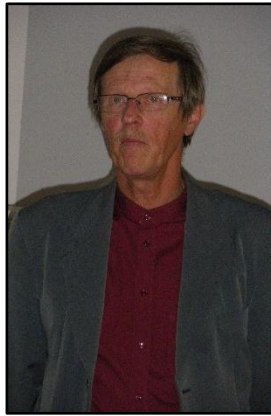

ILMUS TEINE RAAMAT VILJANDIMAA SPORDIAJALOOST

20. detsembril esitleti Viljandis suureformaadilist paksu trükist „Viljandimaa spordiloost 1945–1965“, mis on järg 2002. aastal ilmunud raamatule esimesest perioodist kuni 1945. aastani. Ilmar Küti poolt juhitud paljude autorite (nende hulgas ka meie seltsikaaslased Paul Kuldkepp, Rubo Kõverjalg, Aime Pärnakivi, Hugo Rinaldi, Tõnu Sõlg jt), ühistöö toimetasid trükikõlbulikuks Enn Hallik ja Tiit Lääne.

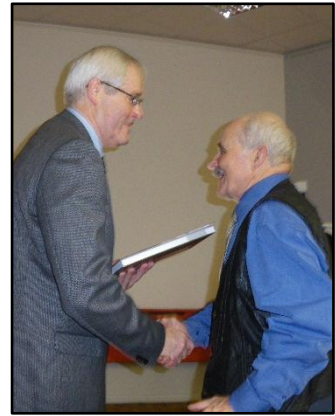
Tiit Lääne

Enn Hallik

*Ilmar Küttilt saavad tänutäheks raamatu
Aime Pärnakivi ja Paul Kuldkepp*

IN MEMORIAM

HANS MOKS

15. X 1923 – 11. X 2011

Lahkunud on Saadjärve mail sündinud ja sõjakeerises Rootsi kaudu 1951. aastal Kanadasse jõudnud Hans Moks, kes ühines meie seltsiga 2004. aastal.

Ta hakkas sporti tegema 14-aastaselt, lemmikalaks kujunes odavise. 1943 viskas ta Tartus oda 60.56. 1950 ei lastud teda Eesti sportlasena EM-il osaleda, järelvõistlusel võitis kogu Euroopa paremiku tulemusega 70.14. Oli 1952–58 Kanada parim odaviskaja, Kanada meister. Parima tulemuse 72.78 saavutas 1955. aastal. Ta võitis 1958 Briti rahvaste mängudel 70.41-ga pronksi. See tulemus kinnitati ka Kanada rekordiks, varasemate tulemuste (ka parima tulemuse) saamise aegu polnud tal nõutavat kodakondsust. Oma igapäevast leiba teenis ta rakenduskunstnikuna, töötades 30 aastat Toronto firmas *Nor Bakeri*.

Seltsikaaslaste südames nii kodumaal kui mujal maailmas jääb temast püsima helge mälestus.

JOHANNES MILLER

7. VII 1934 – 29. X 2011

Raske haigus viis meie keskelt Johannes Milleri, keda tunti rohkem kui poole sajandi vältel (1950–2005) eestkätt korvpallikohtunikuna, kuid ta oli aastaid ka Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni, Spordilehe ja päevalehtede kaastööline, Aastast 1981 aitas ta kaasa Eesti spordi aastaraamatu koostamisele, koostas ja toimetas raamatud „Tartu Kalev 100“ ning „Tartumaa spordileksikon“, kirjutas lugusid ka mitmetesse teistesse raamatutesse ja on koostanud võistlusteatmikke.

1990. aastal ühines ta Eesti Spordiajaloo Seltsiga ja nüüd koos kõigi leinajatega langetavad pea ka seltsikaaslased.

ÕNNITLEME 2012. AASTA JUUBILARE!

JAAN SEPP	88 95 83	8. jaanuaril
VAMBOLA REMMEL NORA KUTTI	88 90 83	23. mail 9. oktoobril
HELMUT VALGMAA VALDEMAR VILDER ENDEL PURI	88 85 83	5. jaanuaril 8. jaanuaril 11. veebruaril
HEINO JERET UDO TOHVER AIGAR SALISTE AIME TOBI	88 80 83	8. veebruaril 10. veebruaril 10. mail 13. mail
VIKTOR INDRIKSON AIVO SAAR VELLO LÄÄN ILLE PALM ÜLO LINDPERE VELLO KADE	88 75 83	26. jaanuaril 25. mail 9. juunil 10. juuli 6. detsembril 22. detsembril
RAUL ORAV	88 65 83	30. mail
EDUARD VIRKUS PEEP KRUUSMAA ALEKSANDER GUŠTŠIN	88 60 83	10. juunil 19. augustil 8. oktoobril
MATI TOLMOFF JAAK VALDRE	88 55 83	19. jaanuaril 15. märtsil
REIMO MÄNDLA	88 30 83	2. detsembril

PÄKAPIKUD MUUSEUMI KELDRIS

28. novembrist kuni 22. detsembrini mürgeldasid Spordimuuseumi salapärases keldris harivas ja hoogsas jõuluprogrammis päkapikud “peapäkapiku” Rita Mägi (fotol seisab paremal) juhtimisel

ÄRA UNUSTA!

ESAS liikmetel on liikmemaksu (mis vastavalt üldkoosoleku otsusele on 4 eurot, pensionäridel 2 eurot) ja toetusi on võimalik tasuda Eesti Spordiajaloo Seltsi **arveldusarvele nr. 10152001602002** SEB pangas või tuua/saata seltsi juhatusele Spordi-muuseumi (Rüütli 15, Tartu 51007) kas seltsi esimehele Enn Mainlale (7300754, 56497632, fax 7300763, E-mail: enn@spordimuuseum.ee) või laekur-varahoidjale Rait Männikule (7300771, 5119369, E-mail rait@spordimuuseum.ee), Tallinna osakonna liikmetel oma osakonna laekurile.

□ □ □ □ □ □ □

**Eesti Spordiajaloo Selts tänab Eesti Kultuurkapitali
seltsi tegevuse toetamise eest!**

□ □ □ □ □

**Kasutatud ESM kodulehel ilmunud materjale.
Fotod: Enn Mainla, Rait Männik ja Kalle Voolaid**

□ □ □

**Eesti Spordiajaloo Seltsi Teataja nr. 60
koostas ja toimetas Enn Mainla**